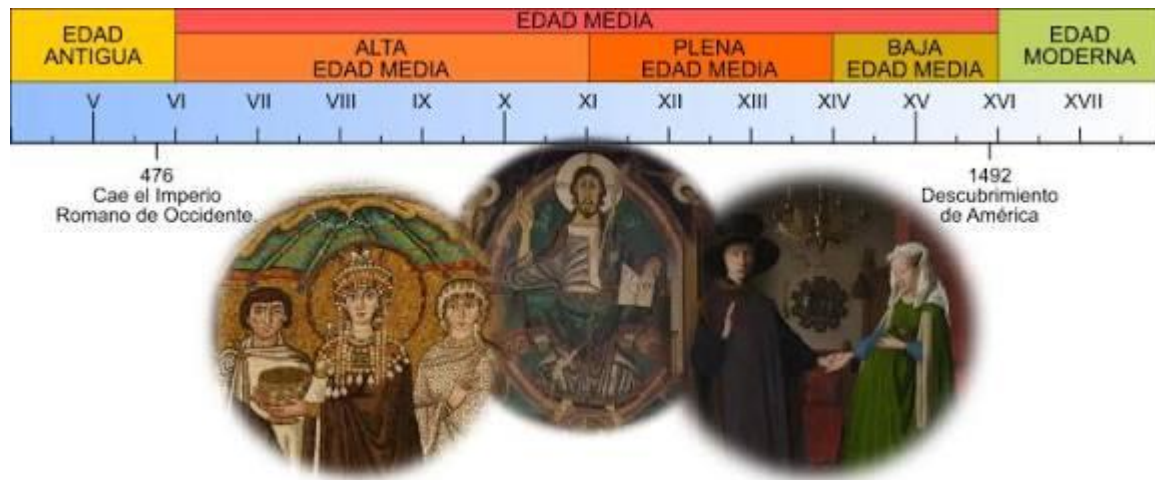

TEMA 1: A Idade Media

As etapas da idade media

Que sabemos da Idade Media?

Principais rasgos característicos:

- **Feudalismo:** Sistema socioeconómico e político propio dos séculos medievais en Europa occidental, baseado na relación de vasalaxe, onde os reis outorgaban terras aos nobres (señores) a cambio da súa lealdade e servizos militares. Os campesiños (siervos) traballaban esas terras a cambio de protección.
- **Igrexa Católica:** A Igrexa tivo un papel central en todos os aspectos da vida medieval: política, social, educativa e cultural. Foi a institución máis poderosa, co Papa exercendo gran influencia, incluso sobre os reis.
- **Monarquías e reinos:** Ao longo da Idade Media xurdiron diversos reinos e monarquías, como o Imperio Carolinxio, o Reino de Francia, o Sacro Imperio Romano Germánico, entre outros.
- **Sociedade xerarquizada:** A sociedade medieval estaba fortemente estratificada. Estaba dividida en dous estamentos con dereitos e obrigas diferente:
 - O estamento privilexiado estaba formado pola nobreza e o clero. Tiñan a meirande parte das terras que eran traballadas por servos. Tiñan privilexios como o de non pagar impostos.
 - O estamento non privilexiado estaba formado pola xente do común, maioritariamente campesiños, pero tamén pequenos artesáns ou comerciantes. Formaban a base da pirámide social.
- **A paisaxe medieval:** Os castelos, fortalezas e murallas eran comúns, reflexando a necesidade de protección nunha época de conflitos e guerras constantes. As cidades eran moi escasas e pequenas. Será a partir do século XI, cando se produza

unha certa revitalización do comercio (feiras, mercados) e o crecemento das cidades que comezaron a xogar un papel máis importante na economía.

- **Cultura e educación:** Floreceu a arquitectura románica e gótica, con catedrais imponentes. A educación estaba centralizada nos mosteiros e nas catedrais, e o coñecemento baseábase na doutrina relixiosa. Todo estaba dominado pola relixión.
- **Guerra e conflitos:** Foron épocas de loitas constantes. Tamén foi testemuña dunha epidemia devastadora: a peste negra.

1. O inicio da Idade Media:

Roma conseguira formar un enorme imperio entorno ao Mar Mediterráneo. Sen embargo, a partir do s. III comeza a vivir unha forte crise, debido a diferentes causas, entre elas as **invasión dos pobos xermánicos**.

Quenes eran estes pobos?

Foron un conxunto de pobos con culturas, linguas e organizacións sociais semellantes, aínda que non idénticas. Vivían ao outro lado do Rin e o Danubio.

Orixe: Procedían do norte de Europa, especialmente da zona que hoxe ocupan Alemaña, Dinamarca e Escandinavia.

Idioma: Falaban linguas xermánicas, que son as antecesoras do alemán, inglés, neerlandés, sueco, entre outras.

Organización social: Estaban organizados en clans e tribos, con reis ou xefes militares. Non tiñan un estado unificado como os romanos.

Relixión: Antes de cristianizarse, practicaban unha relixión politeísta con deuses como Odín, Thor ou Freya.

Economía: Baseábase na agricultura, gandería e tamén no saqueo e comercio.

Principais pobos xermánicos:

1. **Visigodos** – Establecéronse en Hispania (o que hoxe é España e Portugal).
2. **Ostrogodos** – Fundaron un reino en Italia.
3. **Francos** – Deron orixe ao Reino de Francia.

4. **Vándalos** – Chegaron ao norte de África e incluso saquearon Roma.
5. **Anglos, saxóns e xutos** – Migraron ás illas británicas, onde deron lugar ao que hoxe é Inglaterra.
6. **Lombardos** – Establecéronse no norte de Italia.
7. **Alamanes e suevos** – Os suevos tiveron un reino no noroeste da península ibérica (Galicia e norte de Portugal).

Durante séculos, os romanos loitaron contra eles na fronteira do Imperio. Para defendelo mellor no ano 395 o emperador Teodosio dividiu o territorio en dous: o imperio de Occidente, con capital en Roma, e o Imperio de Oriente, con capital en Constantinopla.

No século V, moitos destes pobos entrarán no Imperio Romano, ás veces como aliados e outras veces como invasores.

Movimientos de los pueblos germanos

- a. O imperio de Occidente, máis pobre e menos poboado sufriu a invasión dos xermanos e finalmente caeu no ano 476. O seu territorio fragmentouse en distintos reinos xermánicos.
- b. O imperio de Oriente logrou sobrevivir e continuou a súa historia como o **Imperio Bizantino** ata 1453 cando será conquistado polos turcos.

Estas dúas datas, 456 e 1453 marcan para moitos historiadores o inicio e fin de Idade Media, aínda que outros alongan o período ata 1492, co descubrimento de América . O período ten tres etapas:

- Alta Idade Media: ss. V-X
- Plena Idade Media: ss. XI-XII
- Baixa Idade Media: ss. XIII-XIV

2. Xermanos, bizantinos e musulmáns

Nos territorios que antes ocupaba o antigo Imperio Romano conviviron e enfrontáronse tres civilizacións: bizantinos, cristiáns e musulmáns:

1. **O imperio bizantino:** mantivo as tradicións romanas ao principio, pero co tempo adoptou a lingua e cultura gregas. Ademais, co chamado Cisma de Oriente pasaron a ser cristiáns ortodoxos, xurdindo a Igrexa ortodoxa, que deixaba de recoñecer a autoridade de Roma.
2. **A cristiandade:** aglutinaba aos reinos creados polos pobos invasores, como os visigodos ou os francos, que remataron por adoptar o cristianismo. Nestes reinos vaise articular un novo sistema político, social e económico chamado **feudalismo**.

3. **O islam:** foi unha nova relixión que xurdiu no s. VI a raíz das predicacións de Mahoma. Os seus seguidores irán conquistando numerosos territorios, entre eles parte do Imperio Bizantino e Occidente, creando un grande imperio: o **Imperio islámico**.

1.1. O imperio bizantino

Alcanzou o seu maior esplendor co emperador Xustiniano. No s. XI atravesou unha profunda crise e remataría sendo conquistado polos turcos.

- **O goberno** estaba a cargo do **basileus** (emperador) que concentraba todo o poder. Apoiabase en **funcionarios** e una **lexislación** recollida no *Corpus Iuro Civilis*.
- Foi un importante enclave comercial pola súa posición estratéxica entre Europa e Asia.
- No ano 1054 as loitas entre o patriarca de Constantinopla e o papa de Roma levou á **ruptura entre a Igrexa Romana e a Oriental**. Esta pasou a chamarse **Igrexa Ortodoxa**. Estendeu a súa influencia por Europa Oriental coa evanxelización dos pobos eslavos.

📺 ✂ HISTORIA del IMPERIO BIZANTINO - RESUMEN

📺 La HISTORIA del IMPERIO BIZANTINO en 10 Minutos ÉPICOS

ACTIVIDADES, ficha e pax.33

- Arte bizantina:

Importancia: é un dos estilos máis influentes da Idade Media.

- Conservou e transformou a herdanza da cultura grecorromana. As súas formas e técnicas influíron na arte de Occidente, Rusia e os Balcáns e a arte islámica, por exemplo no uso do mosaico, a iconografía e a arquitectura, que inspiraron estilos posteriores como o románico e o gótico.

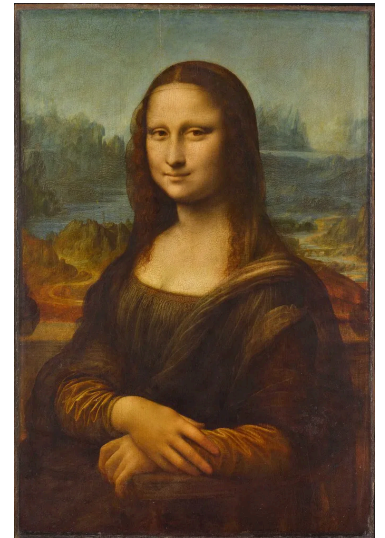
Mosaico bizantino

Principais características:

1. Función relixiosa e simbólica: non busca o realismo, senón transmitir unha mensaxe espiritual e divina. **Por iso crea figuras hieráticas (ríxidas, solemnes), frontais e alongadas, con ausencia de perspectiva natural.**

- É moi característico o emprego de mosaicos con fondos dourados.
- Uso de materiais preciosos: ouro, marfil, pedras preciosas, esmaltes.

(Compara o mosaico bizantino da emperatriz Teodosia coa pintura da Mona Lisa de Leonardo da Vinci. É unha pintura do Renacemento (s.XVI). Nesta época o artista buscará naturalidade, realismo (non simbolismo), proporcións nas figuras....)

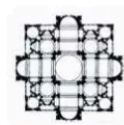
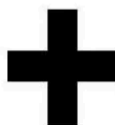
2. Arquitectura monumental (é dicir, de grandes proporcións):

- Uso da cúpula sobre pendentes (pechinas), innovación que permite cubrir espazos cadrados cunha cúpula (exemplo: Santa Sofía de Constantinopla).
- Plantas de cruz grega e espazos interiores luminosos.

Tipos de plantas

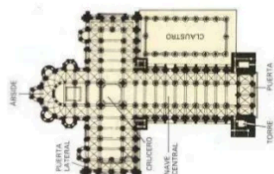
PLANTA CRUZ GRIEGA

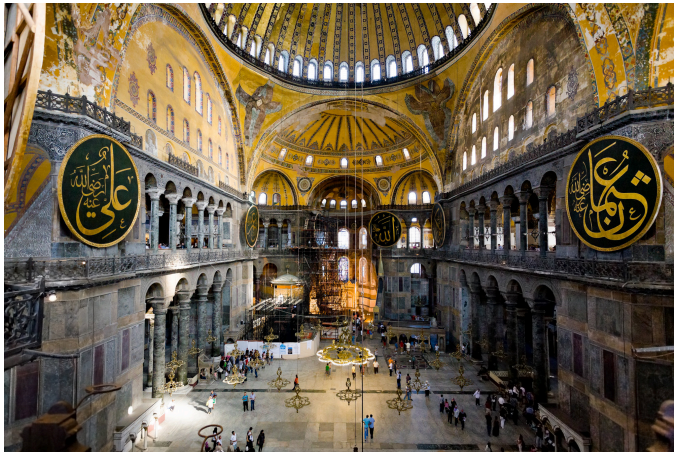
Planta de igrexa cujos brazos tienen la misma Longitud.

PLANTA CRUZ LATINA

Planta característica del Medievo europeo con un brazo mayor y otro menor cruzándolo.

Interior e exteriores de Santa Sofía de Constantinopla.

📺 Arte bizantino. Artes plásticas. Características generales

Páx.34 ex.2

Páx.35, ex.3

- Completa o seguinte recadro coas características da arquitectura bizantina:

ARQUITECTURA BIZANTINA

MATERIAIS

TIPO DE SOPORTE

TIPO DE ARCO

CUBERTAS

PLANTAS

PRINCIPAL EDIFICIO E EXEMPLOS

2.1. Os reinos xermánicos

En Occidente os pobos xermánicos formaron diferentes reinos. Algúns, como o dos ostrogodos, lombardos ou os ánglos e saxóns foron débiles e remataron por ser conquistados ou desaparecer. Sen embargo, outros perduraron, sendo o xerme de Europa.

Las INVASIONES BÁRBARAS y la DIS...

Imos deternos no:

- **Reino visigodo:**

Fíxate de novo no mapa do s. V. En laranxa podes ver o reino visigodo.

No ano 418 os visigodos chegaron a un pacto con Roma: o emperador permitiulles asentarse dentro do imperio a cambio de defendelo dos ataques doutros pobos. Crearon un reino a ambos lados dos Pirineos con capital en Tolosa.

Máis tarde foron derrotados polos francos e trasladaron a capital a Toledo. O seu rei Leovixildo someteu aos cántabros e astures e tamén aos SUEVOS, pobo xermánico que dominaba a Gallaecia (actual Galicia).

Os visigodos acabaron por dominar a Península Ibérica ata que no ano 711 os musulmans os derreotaron e conquistaron case todo o territorio, dando lugar ao nacemento de Al-Ándalus.

O norte da península non chega a ser conquistado, e moitos visigodos refuxianse alí. Aquí comezarán a formarse núcleos cristiáns, que darán orixe aos reinos cristiáns.

- **O reino franco e o Imperio Carolinxio:**

Fíxate de novo no mapa do s.V. En verde podes ver o reino franco.

O reino Franco (séculos V–VIII) foi fundado polos **francos**, un pobo xermánico que se asentou na Galia (actual Francia). A dinastía máis coñecida foi a dos merovinxios. Destacou o rei **Clodoveo I** (s. V): converteuse ao **cristianismo**, o que lle gañou apoio da Igrexa e da poboación gala-romana e unificou varias tribos francas baixo un só reino.

- **O Imperio Carolinxio (séculos VIII–IX).** Nace do Reino Franco, cando Pipino o Breve (fillo de Carlos Martel, mordomo dos

merovinxios que detivo a expansión dos musulmáns nos Pirineos) arrebatoulle o poder aos merovinxios e iniciou unha nova dinastía: os **Carolinxios**.

O máis importante foi o fillo de Pipino, **Carlomagno**, que deu inicio a un imperio:

- Foi proclamado **Emperador de Occidente** polo Papa no ano 800.
- Expandiu moito o territorio: conquistou os territorios que hoxe se corresponden con Francia, Alemaña, Italia, parte de España...
- Promoveu a cultura e a educación: o chamado **Renacemento carolinxio**.

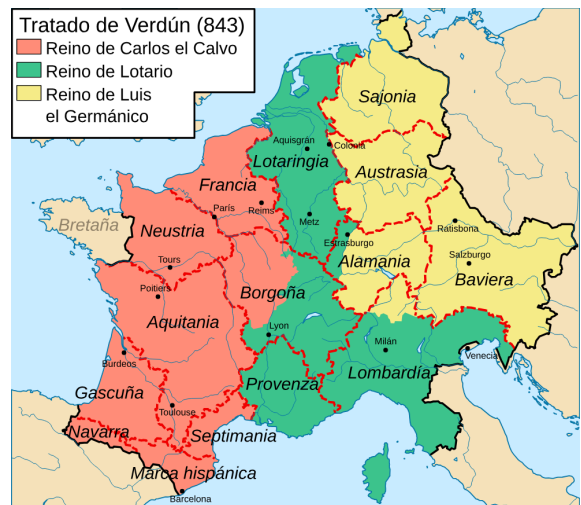

- Quería restaurar o antigo **Imperio Romano de Occidente**. Sen embargo, trala súa morte (814), o imperio foi dividido entre os seus netos no **Tratado de Verdún (843)**.

- O Tratado de Verdún é un tratado moi importante xa a división que se fixo dos territorios deu orixe a diferentes reinos que logo se converterían en **Francia, Alemaña e Italia**.

Fíxate agora no mapa de Europa no ano 1000:

- O Imperio carolinxio deu paso aos reinos de Francia, Borgoña e o Sacro Imperio Xermánico.
- O reino visigodo desapareceu, conquistado polos musulmáns. No seu lugar atopamos o territorio de Al-Ándalus (Califato de Córdoba) e no norte peninsular os reinos cristiáns.

Europa no ano 1000:

Visigodos

e

carolinxios:

[!\[\]\(0f848bbd71cef6b345273b16f905912a_img.jpg\) DEL REINO VISIGODO AL IMPERIO CAROLINGIO | Historia medieval ESO
 !\[\]\(d873c0073cfd3b74a7c9b5ca09bad0c7_img.jpg\)](#)

ARTE VISIGODA E ARTE CAROLINXIA:

Interésanos coñecer as manifestacións artísticas dos visigodos e os carolinxios, xa que algúns elementos da súa arte serán herdados no futuro.

Características da arte visigoda:

- Desenvolve un estilo propio, moi sinxelo pero simbólico, con función relixiosa. Serviu de base para o desenvolvemento da arte mozárabe e influíu no románico europeo.
- Constrúense igrexas pequenas, de planta basilical ou de cruz grega. Empregan o arco de ferradura (elemento moi característico), muros grosos, con pouca altura e poucas fiestras (con celosías), cubertas de madeira ou bóvedas sinxelas. Exemplo destacado:

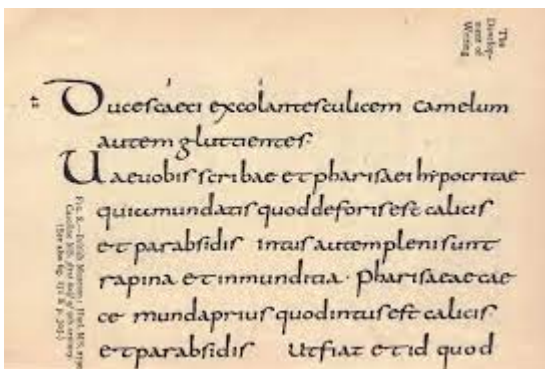
San Juan de Baños (Palencia).

- Non se conservan mostras de pintura e a escultura é escasa. A escultura é decorativa, en pedra con motivos xeométricos, vexetais e entrelazados.
- Os seus tesouros de ourivaría son exemplos da fusión entre tradición clásica, xermánica e cristiá.

A arte carolinxia:

- Enfoque en temas **relixiosos** (igreja, santos, Biblia).
- Destacan os **manuscritos iluminados** con miniaturas e decoracións.
- Desenvolvemento da **minúscula carolinxia**, unha nova escritura máis clara.

- Arquitectura con **arcos de medio punto** e igrexas grandes, como a Capela de Aquisgrán. Mestura estilos **romanos, bizantinos, xermánicos e cristiáns**.

Oratorio de

Germigny-Des-Prés

Interior da capilla palatina de Aquisgran, mandada construír por Carlomagno.

2.2. O Islam

Observa e compara os mapas de Europa a inicios do s. VII e a inicios do s. IX:

No s. VII entra en xogo unha nova civilización: a islámica.

Abandeirando unha nova relixión os seguidores de Mahoma conquistan numerosos territorios partindo da Península Arábiga, conformando un grande imperio: o Imperio Islámico.

EL ORIGEN DEL ISLAM | Historia medieval ESO

Al-Andalus - 2º ESO - Unidad 5

A civilización islámica naceu en Arabia. Arabia é unha gran península, situada en o **Suroeste de Asia**, entre o **Golfo Pérsico** e o **mar Vermello**, que a separa de África. Por mor da falta de auga é un **enorme deserto** e só nalgúns zonas da costa e nos oasis do interior é posible a vida do ser humano.

Estivo habitada desde a antigüidade polos **beduinos**, pastores nómades que posuían rabaños de cabras, ovellas e camelos e que se desprazaban pola península en busca de auga e pastos para o seu gando.

Ás beiras do Mar Vermello existían algunhas cidades importantes, como **A Meca** e **Medina**, que eran centros comerciais, pois algúns árabes eran comerciantes.

MAHOMA E O ISLAM

A principios do século VII naceu en Arabia unha nova relixión que uniu a tódolos árabes: o **Islam**. Esta relixión nace a partir das predicacións de **Mahoma**.

Foi un respetado mercader que nacera na Meca no ano 570. Nas súas meditacións nunha cova do monte Hira (La Meca) ten a revelación dos versos da doutrina de Alá polo Arcanxo Gabriel. Comeza así a predicar esta nova relixión na que o deus era **Alá**. **Aqueles que practican o Islam reciben o nome de musulmáns.**

Os **preceptos** desta relixión, que se recollen no libro do Corán, son:

1. Crer en un só deus Alá, e o seu profeta Mahoma.
2. Rezar 5 veces ao día axeonllado en dirección á cidade santa da Meca.
3. Dar esmola aos necesitados.
4. Xaxún desde o amencer á posta do sol durante o mes de ramadán.
5. Peregrinar á Meca polo menos unha vez na vida.

A lei islámica **prohibe** aos fieis beber alcol e comer carne de porco.

A EXPANSIÓN DO ISLAM

Mahoma comezou a predicar a súa relixión na Meca. Aquí atópase a **Pedra Negra**, un meteorito que está no santuario de Kaaba, lugar de peregrinación de moitas persoas, mesmo ante de que nacesse Mahoma e de que existise a relixión islámica. Conseguiu unir a moitas tribos árabes que estaban enfrontadas e converteuse no seu xefe relixioso e político.

No ano 622 tivo que fuxir da Meca a Medina: é o que os musulmans chaman a Hégira. Esta data marca o inicio do calendario musulmán. Alí continua predicando e gañando seguidores. Cando morreu no ano 632, a súa relixión estendeuse por toda a Península Arábiga. Desde aquí os seus descendentes e seguidores conquistaron

numerosos territorios, conformando un grande imperio grazas ao seu poderosos exército: o Imperio Islámico

Foi unha expansión moi rápida:

- 610. Comezou a predicar na Meca. Enemistouse cos ricos comerciantes.
- 622. Fuxiu da Meca a Medina

(Antigua Yatrib): A Hégira. Convirtese en líder político e relixioso na cidade de Medina.

- 630. Recluta un exército e conquista A Meca.
- 632. Morre Mahoma. Case toda Arabia era xa musulmá. Desde aquí os seus descendentes e seguidores conquistaron numerosos territorios creando un forte imperio.

Como se gobernaba este imperio?

- Recibiu o nome de califato porque o seu xefe político e relixioso era o **califa**.
- Os califas dividiron o califato en provincias ou emiratos, gobernadas por **emires** ou **walís**.
- O primeiro ministro era o **visir**.
- Os xuíces eran os **cadíes** e encargábanse de aplicar as leis do Islam.
- Os **diváns** eran os tesoureiros do califato e encargábanse de recadar os impostos.

Todos os habitantes pagaban un imposto chamado **diezmo**.

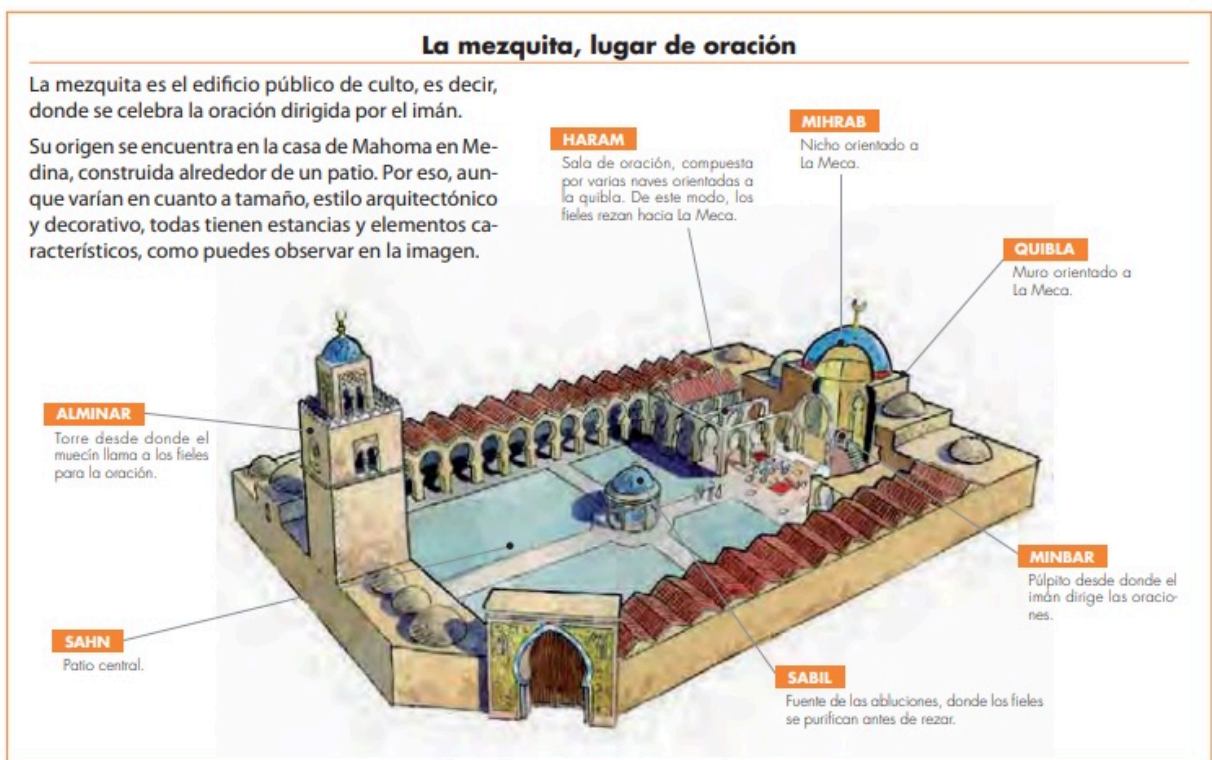
ECONOMÍA

As principais actividades económicas eran: a agricultura, a gandería (pastoreo), a artesanía e o comercio.

ARTE

Desenvolven unha arte ecléctica, que toma elementos doutras culturas, de gran beleza e elegancia, onde destaca a profusa decoración que o recubre todo. Principais características:

1. É unha arte relixiosa e a arquitectura é a súa principal manifestación (escasa escultura e pintura). Constrúen fundamentalmente mezquitas, palacios, fortalezas e madrasas (universidade islámica).

Mezquita de Hassan II, Marruecos

2. Empregan materiais pobres como o ladrillo e a madeira, pero a revisten de materiais como o xeso decorado ou coloridos azulexos.

3. E unha arte moi ricamente decorada. Non se deixan espazos baleiros de decoración (*horror vacui*)

Tipos:
Decoración xeométrica

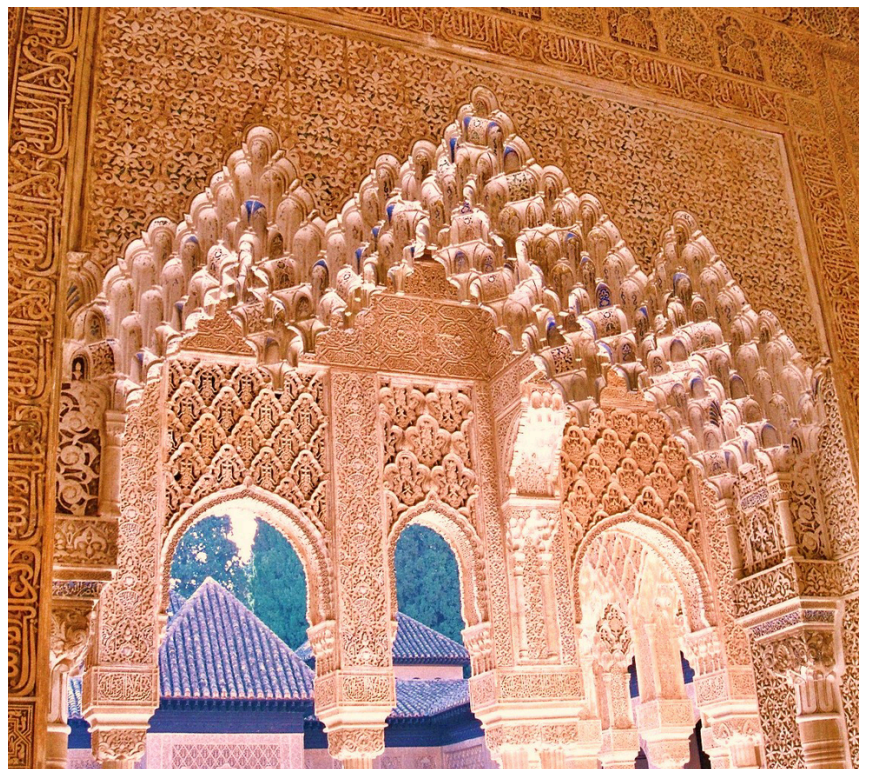

Caligráfica

Vexetal

De mocárabes (decoración tridimensional)

4. A presenza da auga é fundamental, representa pureza e renovación e recorda a súa importancia no deserto. É un elemento máis da arquitectura: aparece en fontes, estanques, e canais.

LA ARQUITECTURA ISLÁMICA: CARACTERÍSTICAS GENERALES

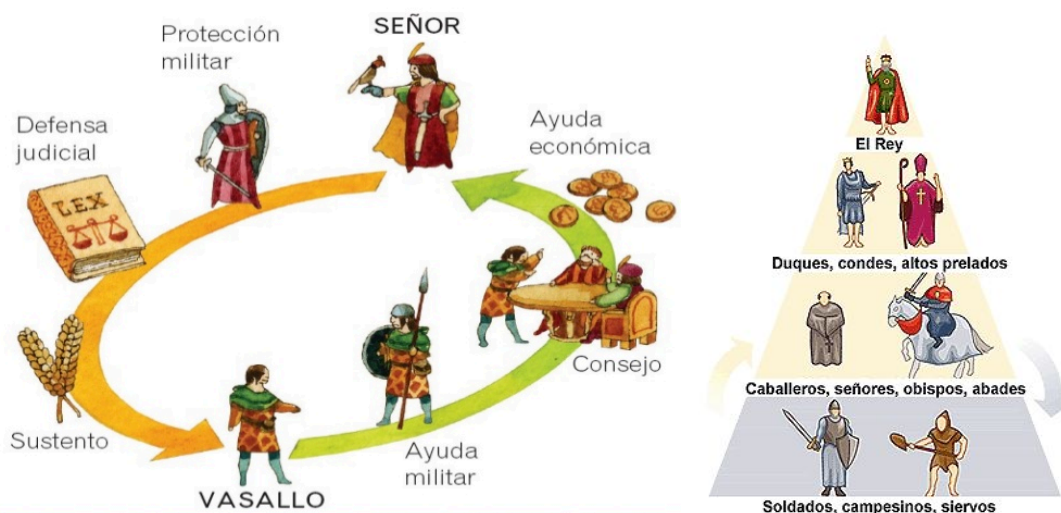
Coñeceremos máis sobre esta grande civilización cando estudemos Al-Andalus.

VOLVENDO ATRÁS... E MIRANDO CARA ADIANTE, PARA COMPRENDER COMO SE FORMOU O FEUDALISMO...

Que consecuencias tiveron as invasións xermánicas?

- Desaparece o antigo Imperio Romano e xurden novos reinos, onde a minoría xermánica concentrou o poder.
- A crise económica que xa vivía o imperio agravouse e a economía decae. **Europa vive unha grande inseguridade polas invasións polo que as cidades abandónase**, vai desaparecendo a actividade artesanal, o comercio e o uso da moeda... **A vida vólvese rural, centrada na agricultura**. Os latifundios (as grandes propiedades de terras) pasaron a mans da nobreza xermánica ou quedaron en mans da elite hispano romana e a Igrexa.
- **A sociedade transformouse**: os xermanos convertéronse nunha nova elite social, militar e guerreira. Eran unha minoría rica, xunto cos altos membros do clero. Ante o contexto de inseguridade moitos campesiños, e incluso antigos artesáns ou comerciantes, pasaron a ser servos e a traballar as terras dun señor, a cambio de que este lles preste protección. Da mesma forma, estes señores, grandes propietarios de terras, rodeáronse de clientelas armadas: soldados que lles prestaban servizo militar a cambio de beneficios como a entrega de terras ou títulos.

Aquí atopamos o xerme do feudalismo: o novo sistema político, social e económico propio da Idade Media en Europa Occidental.

- A cultura tamén entra en crise. As escolas desaparecen ou quedan reducidas aos mosteiros. A xente do medievo será maioritariamente analfabeta. Deixan de realizarse grandes construcións coma as da antigüidade clásica: constrúense pequenas igrexas, aínda que os pobos xermánicos cultivaron outras artes menores coma a ourivería.

ESQUEMA DO FEUDALISMO

Que foi o feudalismo?

Foi o **sistema político, social e económico** que existiu en Europa durante a **Idade Media**. Caracterizábase por:

- No político: monarquías rexidas por reis débiles que precisaban a axuda militar dos seus vasalos
- No económico: una economía rural, con escasa actividade artesanal e comercial (ata o século XIII)
- No social: una sociedade estamental, dividida nun estamento privilexiado (nobreza e clero) e non privilexiado (traballadores, na súa meirande parte campesiños)

ORIXE

→ Baixo Imperio Romano:

- No s. III o Imperio romano entra en crise e comeza a reinar un clima de decadencia económica e inseguridade en Europa (ataques dos pobos bárbaros, falta de autoridade dos emperadores...) que fai que as cidades comecen a ser abandonadas:
 - Os ricos marchan ás súas **vilas no campo**.
 - Os campesiños libres encomendábanse a un señor poderoso para que os **protexera**. A cambio entregábanlles as súas terras, as traballaban e pagaban impostos. Así pasaban a ser **servos** → Os señores convértense en autoridades para os campesiños das súas terras.
 - Tamén estes grandes señores precisaban protección para defender as súas terras polo que buscan clientelas armadas (soldados que prestan fidelidade e servizo militar e convértense nos seus vasalos).

→ Pobos xermánicos (invasores):

- Nos reinos que se forman en Europa tralas invasións xermánicas o rei é débil, xa que precisa dos exércitos dos nobres guerreiros para axudalo. Estes convértense nos seus vasalos: prométenlle ao rei fidelidade e axuda militar (cerimonia da homenaxe) → a cambio, o rei recompensa aos seus vasalos con **títulos (conde, duque, marqués...) e terras (feudos)**.
 - Ademais os reis dánlles **dereitos** sobre as persoas que viven nas súas terras: **facen leis, xulgar delitos, poñer multas e cobrar impostos**.
 - Tamén concede terras á Igrexa, por exemplo aos **mosteiros**.
 - Cando comecen a medrar as cidades, o rei tamén otorgarálles dereitos e privilexios.

Ao principio non, pero co tempo as terras e dereitos dos nobres, a Igrexa e das cidades fanse **hereditarios**.

CARACTERÍSTICAS

A ECONOMÍA

- Case non hai artesanía nin comercio. Nos **feudos** prodúcese todo o necesario para vivir.

Partes do feudo:

- **Reserva señorial ou dominical:**
ten o **castelo**, o **monte para cazar** e as terras que cultivan os **servos**.
- **Mansos:**
terras onde viven os campesiños, que teñen que **dar parte da colleita ao señor**.
Pode haber **aldeas con artesáns**, que tamén pagan **impostos ao señor**.
- **Ponte, muíño, lagar...**
O señor **cobra aos servos** por utilízalos.

As técnicas agrícolas son moi **primitivas**.

As cidades estaban cada vez máis **baleiras** e case desapareceron a **artesanía e o comercio**.

A SOCIEDADE

Hai **tres estamentos**, cada un cunha función:

- **Nobres:**
Defenden a toda a sociedade e dedícanse á **guerra** e a **aconsellar o rei**.
Viven en **castelos** e teñen **privilexios**.
- **Clérigos:**
Procuran a **salvación de toda a sociedade**, rezando e administrando os **sacramentos**.
 - **Regulares:** viven en **mosteiros ou conventos** e pertencen a distintas **ordes relixiosas**.
 - **Seculares:** viven **entre os laicos** e dedícanse a **administrar os sacramentos**.
- **Pobo:**
Traballa para manter a todos.

Inclúe **campesiños, artesáns e comerciantes**.
Os que viven nas cidades chámanse **burgueses**.

A POLÍTICA

O **poder** está **repartido**:

- O **rei** manda no seu **feudo**. Ademais, en todo o reino ten o poder de:
facen a guerra, asinar a paz e ter a última palabra nun xuízo.
- Os **nobres** nos seus feudos teñen poder de:
facen leis, xulgar delitos, poñer castigos e cobrar impostos.
- Nos **mosteiros**, os **monxes** mandan sobre os servos e tamén teñen poder de:
facen leis, xulgar delitos, poñer castigos e cobrar impostos.
Teñen as súas propias leis (**Dereito Canónico**).
- As **cidades** tamén podían ter as súas propias leis porque o **rei** **lles concedía** para que a xente **fose vivir a elas**; así podían:
deixar de pagar certos impostos, ter o seu propio goberno e mesmo pagar tributos directamente.

A CULTURA

- Case todo o mundo era **analfabeto**, pero había moitos **coñecementos prácticos** e sabían cousas **de memoria**.
- A **cultura clásica desapareceu**.
- Había moi poucos libros, que se **copiaban nos mosteiros**.
Os monxes **copiaban e ilustraban** os libros **a man**.
- Críase que estaba preto o **fin do mundo (ano 1000)**.
- Gran **importancia da relixión**: todos querían **ir ao ceo**. Para conseguilo había que **recibir os sacramentos**. Existían **supersticións, culto ás reliquias dos santos e peregrinacións a Xerusalén, Roma e Santiago de Compostela**.